

Сьомко Ю.О.

студентка,

Інститут права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КРИМІНАЛЬНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

У лютому 2022 року життя всієї країни змінилось, після вторгнення Росії на територію суверенної держави – України. У зв'язку з цим, змінилась і система правосуддя. Та, незважаючи на це, суди повинні продовжувати працювати, адже неможливо просто зупинити процес функціонування судової системи як однією з основоположних систем держави. Таким чином, існують спеціальні норми законодавства, такі як закони на підзаконні нормативно-правові акти, що полегшують та спрощують здійснення кримінального правосуддя.

За більш ніж два повноцінні місяці війни ми можемо побачити досить інтенсивну еволюцію кримінального процесуального законодавства. Здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану передбачає суттєве збільшення процесуальних можливостей сторони обвинувачення та спрощення ряду процедур. Так, у випадку відсутності технічної можливості доступу до Єдиного реєстру досудових розслідувань, рішення про початок досудового розслідування приймає дізнавач, слідчий, прокурор, про що виноситься відповідна постанова, яка повинна містити відомості, передбачені частиною п'ятою статті 214 Кримінального процесуального Кодексу [1]. У невідкладних випадках до винесення дізнавачем, слідчим, прокурором постанови про початок досудового розслідування може бути проведений огляд місця події (постанова приймається невідкладно після завершення огляду).

Були внесені також зміни щодо строків у кримінальному провадженні: строк досудового розслідування у кримінальному провадженні зупиняється на підставі вмотивованої постанови прокурора з викладом відповідних обставин та підлягає поновленню, якщо підстави для зупинення перестали існувати. До зупинення досудового розслідування прокурор зобов'язаний вирішити питання про продовження строку тримання під вартою. Також, відсутня об'єктивна можливість виконання процесуальних дій у строки, що визначені статтями 220, 221, 304, 306, 308, 376, 395, 426 КПК, адже такі процесуальні дії мають бути проведені невідкладно за наявності можливості, але не пізніше ніж через 15 днів після припинення чи скасування воєнного стану [3].

Крім того, було також посилено кримінальну відповідальність за злочини проти основ національної безпеки України, мародерство та було введено кваліфікуючу ознаку – вчинення кримінального правопорушення в умовах воєнного стану [2]. Законодавець, до того ж, додав нові статті, криміналізувавши певні дії: колабораційну діяльність, пособництво державі-агресору, образа честі й гідності військовослужбовця.

Останні зміни до кримінального процесуального законодавства закріпили деякі положення про запобіжні заходи, а саме: безальтернативний запобіжний захід для осіб, що підозрюються у вчиненні окремих складів кримінальних правопорушень (наприклад, правопорушення проти основ національної безпеки або громадської безпеки); строк від дати введення до дати скасування або закінчення відповідного стану або заходів не зараховується до загальних строків досудового; право слідчого судді, суд при постановленні ухвали про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою не визначити розмір застави у кримінальному провадженні щодо злочину, передбаченого статтями 109-114-1, 258-258-5, 260, 261, 437, 442 ККУ [3]. Але такі зміни певним чином порушують положення статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, де вказано, що кожен має право на свободу та особисту недоторканність [4].

Відповідно до змін у кримінальному судочинстві, відтепер наявні випадки для затримання особи без ухвали слідчого судді або суду, визначені статтею 208 КПК. Якщо виникли обґрунтовані обставини, які дають підстави вважати, що можлива втеча з метою ухилення від кримінальної відповідальності особи, підозрюваної у вчиненні злочину, то уповноважена службова особа має право без ухвали слідчого судді, суду або постанови керівника органу прокуратури затримати таку особу.

Строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду чи постанови керівника органу прокуратури під час дії воєнного стану не може перевищувати двохсот шістнадцяти годин з моменту затримання, який визначається згідно з вимогами статті 209 КПК [1].

Затримана без ухвали слідчого судді, суду чи постанови керівника органу прокуратури особа під час дії воєнного стану не пізніше двохсот шістнадцяти годин з моменту затримання повинна бути звільнена або доставлена до слідчого судді, суду чи керівника органу прокуратури для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу.

Строк дії ухвали слідчого судді про тримання під вартою чи постанови керівника органу прокуратури про тримання під вартою, прийнятої відповідно до вимог та з урахуванням обставин, передбачених КПК, може бути продовжений до одного місяця керівником відповідного органу прокуратури за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженим з прокурором. Строк тримання під вартою може продовжуватися неодноразово в межах строку досудового розслідування [3].

Ще деякі новели, які були введені до Кримінального процесуального Кодексу, розуміють під собою наступні положення: проведення обшуку дозволяється без понятих, але із застосуванням засобів технічної фіксації; кримінальне провадження в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено довічне позбавлення волі, здійснюється колегіально судом у складі трьох суддів (без присяжних); при неможливості забезпечити участь перекладача у судовому процесі, таке право надається слідчому, дізнавачу або прокурору; закріплене положення про обов'язкове збереження копій матеріалів кримінальних проваджень в електронній формі у дізнавача, слідчого чи прокурора; накладення арешту на віртуальні активи; введення нової слідчої дії – зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису.

Висновки. З огляду на всі зміни, які були внесені до кримінального процесуального законодавства процес кримінального правосуддя має бути ефективнішим та більш спрощеним в умовах воєнного стану на території України. Хоча, з іншого боку, деякі змінені положення вищезазначеного законодавства певним чином порушують деякі права людини та громадянина, а тому мають бути вдосконалені, у відповідності з міжнародно-правовими актами та Конституцією України.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. Відомості Верховної Ради України, 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст. 88.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, ст. 131.
3. Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» від 14 квітня 2022 року № 2201-IX.
4. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. Конвенцію ратифіковано Верховною Радою України Законом № 475/97-ВР від 17.07.1997 р.